

Boekbespreking

S.M. Bartman en
A.F.M. Dorresteyn.

Van het concern

Gouda Quint
Arnhem 1991
299 pp.

Dit is het vierde boek in een serie, waarin ook verschenen: *Van maatschap, vennootschap onder firma en commanditaire vennootschap* (A.L. Mohr); *Van de vereniging en de stichting* (P.L. van Dijk en T.J. van der Ploeg); *Van de BV en de NV* (P. van Schilfgaarde). In het voorwoord wijzen de auteurs op de bijzondere plaats die hun boek in de serie inneemt. De andere delen behandelen steeds rechtsvormen (personenvennootschappen en rechtspersonen) die in de wet in één of enkele titels zijn geregeld, waarmee de samenhang min of meer is gegeven. Voor het concern geldt dat niet. Het Nederlandse concernrecht bestaat uit verschillende wettelijke regelingen, die verspreid in boek 2 BW en enkele bijzondere wetten zijn opgenomen. Daarbij komt dat het wettelijke begrip- en apparaat per regeling vaak verschilt.

Zo wordt in het kader van de structuurregeling gesproken van een afhankelijke maatschappij (artikelen 2.63a en 2.152/262 BW), in het enquête-recht van een nauw verbonden rechtspersoon (artikel 2.351 BW) en in de Wet op de Ondernemingsraden van in een groep verbonden ondernemers (artikel 3 lid 3 WOR). Deze verspreide wettelijke behandeling met verschillende definities maakt het concernrecht weinig overzichtelijk. De auteurs beogen met hun boek de toegankelijkheid van het concernrecht te vergroten door de samenhang van de verspreide onderdelen te laten zien.

Het boek bestaat uit twee delen. Deel I beoogt vooral het concernrecht als samenhangend geheel te presenteren. Dit gebeurt in hoofdstuk I.1 aan de hand

van een analyse van het concern als ondernemingsvorm en een overzicht van de aan concernvorming verbonden voor- en nadelen. Hoofdstuk I.2 bevat een analyse van het wettelijke begrip- en apparaat, met name van de begrippen groep en groepsmaatschappij (artikel 2.24b BW) en het begrip dochtermaatschappij (artikel 2.24a BW), alsmede de onderlinge verhouding tussen deze begrippen. Aansluitend bij de definitie van artikel 24b omschrijven de auteurs het concern als een eenheid, waarin rechtspersonen en/of vennootschappen organisatorisch zijn verbonden, gericht op duurzame deelneming aan het economisch verkeer. Algemeen wordt aangenomen dat organisatorische verbondenheid tevens een centrale leiding impliceert. Het in de doctrine ontwikkelde concernbegrip wordt daarom door de auteurs in de kern samengevat als een samenstel van juridisch zelfstandige ondernemingen onder centrale leiding.

De wettelijke definitie van het begrip deelneming (artikel 2.24c BW) wordt bij de analyse van het wettelijke begrip- en apparaat niet expliciet betrokken. (In het zakenregister komt het woord deelneming niet voor en in het artikelenregister is alleen artikel 2.24c lid 2 – overigens zonder verwijzing naar de betreffende pagina's – opgenomen.) Raaymakers (De NV 1990, p. 4) heeft erop gewezen dat het begrip deelneming – zij het indirect – betekenis heeft voor het begrip dochter- en groepsmaatschappij, met name waar in artikel 24c sprake is van 'duurzaam verbonden zijn ten dienste van de eigen werkzaamheid'. Enige aandacht voor het bepaalde in artikel 24c had voor de hand gelegen, zeker nu de auteurs duurzaamheid wel als element in hun omschrijving van het concern hebben opgenomen. Ook Bartman zelf merkt op in zijn eerder verschenen boek *Inleiding concernrecht* (Samsom H.D. Tjeenk Willink, Alphen aan de Rijn 1986, p. 90), dat het begrip deelneming weliswaar niet als zuiver concernrechtelijk kan worden beschouwd, maar dat een afbakening van dit begrip tegenover de begrippen dochter- en groepsmaatschappij niet mag ontbreken.

In deel II worden verschillende onderwerpen van het concernrecht nader uitgewerkt. In afzonderlijke hoofdstukken komen achtereenvolgens aan de orde: Centrale leiding en bestuurs-autonomie (in hoeverre is de moedermaatschappij bevoegd aan het bestuur van de dochtermaatschappij instructies te geven); Structuurregeling; Wet op de ondernemingsraden (de instelling van een gemeenschappelijke, groeps- en/of centrale ondernemingsraad); Aansprakelijkheid (van zowel de moeder voor schulden van een dochter als andersom); Enquête-recht (uitbreiding van het onderzoek zowel naar subject – ook de moeder – als naar object – ook naar het beleid van dochters –); Kapitaal en vermogensbescherming (concernverhoudingen bij de wettelijke regels ter bescherming van het kapitaal van NV en BV) en tot slot een hoofdstuk over Europese ontwikkelingen (een overzicht van initiatieven tot harmonisatie en creatie van het concernrecht in Europa).

Het jaarrekeningenrecht wordt niet in een afzonderlijk hoofdstuk, maar verspreid behandeld in hoofdstuk I.2 (Wettelijk systeem en begrip- en apparaat) en hoofdstuk II.4 (Aansprakelijkheid). Voor onderwerpen als deelneming, consolidatietechniek, rubricering en waardering, verwijzen de auteurs naar meer specialistische literatuur op dit gebied. Concernfinanciering komt ter sprake als één van de bedrijfseconomische motieven voor concernvorming (hoofdstuk I.1) en bij de vrijwillige aansprakelijkheid van de dochter voor schulden van andere groepsmaatschappijen (hoofdstuk II.4). Ontvlechting (sconstructies) wordt behandeld bij de vraag op welke wijze het verbod van financiële ondersteuning door de vennootschap bij verkrijging van eigen aandelen door derden (artikel 2.98c/207c BW) kan worden ontgaan bij de financiering van een management buy-out (hoofdstuk II.6).

Vorenstaande opsomming toont de verdienste van het boek: het geeft een overzichtelijke behandeling van diverse onderdelen van het concernrecht. Op dit punt zou de kwaliteit van het boek nog toenemen, indien de auteurs in een volgende druk toch een afzonder-

lijk hoofdstuk over de concernaspecten van de jaarrekening zouden opnemen. De eerder genoemde en door de auteurs als voorloper van dit boek aangeduide *Inleiding concernrecht* bevat een dergelijk hoofdstuk wel.

De vraag of de auteurs er ook in zijn geslaagd de samenhang in de verspreide onderdelen te laten zien, laat zich moeilijker beantwoorden. Hierbij blijft het probleem dat de wetgever in de verschillende regelingen verschillende begrippen hanteert. Niet zonder reden, zeggen de auteurs (p. 83): 'In de meeste gevallen bestaat er een samenhang tussen het karakter van een regeling en de gehanteerde terminologie'. Het begrip groepsmaatschappij (artikel 24b) gebruikt de wetgever vooral in *facilitaire* regelingen. Dat zijn regelingen ter verlichting of vrijstelling van bepaalde wettelijke verplichtingen voor een rechtspersoon die deel uitmaakt van een concern. De term dochtermaatschappij (artikel 24a) hanteert de wetgever vooral in *obligatoire* (verplichtende) regelingen om te voorkomen dat een rechtspersoon als onderdeel van een concern de verplichting ontduikt. Dit functionele onderscheid tussen de beide begrippen biedt echter niet altijd uitkomst, omdat vaak beide functies in één regeling (impliciet) zijn terug te vinden. Zo kan de WOR en als *facilitaire* (de inrichting van de medezeggenschap kan worden afgestemd op de organisatie van het concern) en als *obligatoire* (adviesplicht) regeling worden aangemerkt. Het vage groepsbegrip WOR biedt geen uitsluitel. Onder meer met een beroep op de ratio van de WOR verdedigen de auteurs

dat bij de uitleg van de WOR moet worden aangeknoopt bij het begrip dochtermaatschappij. Dit heeft dan wel weer tot gevolg dat 'meer dan de helft' (artikel 2.24a BW) bijna evenveel wordt als 'ten minste de helft' (artikel 24 lid 2 WOR). Waarmee maar gezegd wil zijn dat voorzover het in het boek aan een duidelijke samenhang ontbreekt, de oorzaak daarvan niet zozeer bij de auteurs, als wel bij hun onderwerp gezocht moet worden.

Mr. M. Verhorst

Mr. M. Verhorst, studeerde Nederlands recht aan de Universiteit van Amsterdam. Hij is universitair docent ondernemingsrecht aan de juridische faculteit van de Universiteit van Amsterdam en tevens werkzaam als juridisch adviseur te Amsterdam. Hij is lid van de redactieraad voor het ondernemingsrecht.

Binnengekomen boeken

Algemene Wet inzake Rijksbelastingen
derde druk
Mr. L.A. de Blieck e.a.
Uitgever: FED Fiscale studieresie
Prijs: f 97,-

Harmonisation of Financial Reporting
(specifiek gericht op de EC)
L.G. van der Tas
Uitgeverij: Datawyse, Maastricht

EDI in de handel (deel I)
Onder redactie van Prof. Ir. P. van der Vlist e.a.
Uitgeverij: Samsom Bedrijfsinformatie
Prijs: f 34,50

Bedrijf te Koop
J. Dalhuisen RA en Mr. M.J. van Dieën
Uitgeverij: Veen, Amsterdam/Antwerpen

De Wet Bestuurdersaansprakelijkheid
Mr. J.A. Booij
FED Fiscale Brochures
Uitgever: FED, Deventer
Prijs: f 46,-

Onderneming in (kort) geding
1990/1991
Mr. S.M. Bartman
Actualia Ondernemingsrecht nr. 2
Uitgeverij: Gouda Quint B.V., Arnhem
Prijs: f 33,50